

‘Stereotype begeleiding duwt leerlingen richting verkeerde hbo- en wo-opleidingen’

Science Guide | door Frans van Heest

21 november 2025

Nederlandse mentoren en decanen op middelbare scholen waarderen de verschillende studieprofielen ongelijk: Cultuur en Maatschappij wordt geregeld neergezet als makkelijk en vooral geschikt voor meisjes, terwijl Natuur en Techniek juist geldt als moeilijk en prestigieus. Onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen laat zien dat deze beeldvorming bijdraagt aan genderverschillen in studiekeuzes binnen het hbo en wo.

In het Nederlandse onderwijssysteem moeten middelbare scholieren aan het einde van klas drie kiezen voor één van de vier profielen in de bovenbouw. Deze keuze bepaalt in belangrijke mate welke vervolgopleidingen in het hoger onderwijs toegankelijk zijn, vooral omdat technische studies vaak strikte profielvereisten hanteren.

Natuur en Techniek niet populair

De Natuur en Techniek-studies zijn onder Nederlandse studenten steeds minder populair, blijkt uit de enorme terugloop van het aantal studenten dat kiest voor een techniekopleiding in het hoger onderwijs. Zo daalde de instroom in het hbo dit jaar met zo'n 7,5 procent. Ook aan de Rijksuniversiteit Groningen zelf, net als bij de Universiteit van Amsterdam, daalde de [instroom fors](#) bij deze opleidingen – nog los van de autonome daling van internationale studenten

Onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen besloten de opvattingen van schoolbegeleiders over deze [profielen in kaart te brengen](#). Hun invloed op keuzes van scholieren is substantieel, maar hun denkbeelden werden nog nooit systematisch in kaart gebracht, aldus de onderzoekers. De bestaande genderverschillen in profielkeuzes vormden een extra aanleiding voor het onderzoek. Jongens zijn sterk oververtegenwoordigd in de Natuur- en Techniekgerichte profielen, terwijl meiden vooral kiezen voor richtingen met een maatschappelijk karakter.

Gesprekken met mentoren en decanen

De Groningse onderzoekers voerden semigestructureerde interviews uit met 45 mentoren en decanen (van zowel de havo als het vwo) van twaalf Nederlandse middelbare scholen. Daarmee waren de verschillende rollen en profielvarianten die voorbereiden op het hoger onderwijs goed vertegenwoordigd.

De begeleiders werd gevraagd wat ze hun leerlingen vertellen over de vier studieprofielen, de inhoud van hun keuzebegeleiding, de argumenten die zij sterk of juist zwak vinden bij profielkeuzes, en hun persoonlijke opvattingen over de verschillende

vakken en profielen. Alle uitspraken werden vervolgens systematisch gecodeerd en geanalyseerd.

Vervolgonderwijs als beslissingsfactor

Toegang tot het hoger onderwijs speelt een grote rol in de manier waarop studiekeuzebegeleiders in het middelbaar onderwijs de waarde van studieprofielen beoordelen. Begeleiders waarderen profielen vooral omdat ze veel studiekeuzes mogelijk maken, niet zozeer om hun intrinsieke waarde.

Voor Natuur en Techniek benadrukten twaalf begeleiders dat dit profiel voldoet aan de meeste toelatingseisen voor het hoger onderwijs. Deze waardering als brede toegangspoort draagt bij aan de hoge status en wordt door begeleiders gebruikt om keuzes te rechtvaardigen, zelfs wanneer leerlingen geen concrete interesse hebben in technische richtingen. Een begeleider illustreerde dit aan de hand van de wens van ouders. “Ouders vinden een techniekprofiel het allerbeste. Het liefst ook met economie erbij, want dan houd je alles open.”

Het witte-jassenprofiel

Bij Natuur en Gezondheid zagen zes respondenten eveneens een brede toegang tot vervolgoopleidingen, waarbij drie anderen dit vooral bevestigden wanneer economie als keuzevak wordt toegevoegd. Het NG-profiel wordt sterk in verband gebracht met medische vervolgstudies, en negen begeleiders noemden specifiek de opleiding Geneeskunde. “Het witte jassenprofiel”, werd het door een decaan genoemd.

Cultuur en Maatschappij wordt daarentegen stelselmatig gedevalueerd vanwege de beperktere toegang tot vervolgoopleidingen. Elf respondenten gaven aan dat dit profiel niet aan alle toelatingseisen van het hoger onderwijs voldoet, wat vaak wordt voorgesteld als een inherent probleem. Deze opvatting doet echter geen recht aan de specifieke waarde van geesteswetenschappelijke en creatieve disciplines in het hoger onderwijs, aldus de onderzoekers. Een begeleider erkende die bias ook: “Dat is een onderwaardering van de culturele richting ten opzichte van die overwaardering van het technische.”

Cultuur en maatschappij als ‘makkelijke’ uitwijkoptie

De stereotype beeldvorming van begeleiders heeft verstrekkende gevolgen voor de samenstelling en diversiteit van het hoger onderwijs, zien de Groningse onderzoekers. Door Cultuur en Maatschappij stelselmatig te presenteren als een ‘makkelijke’ uitwijkoptie voor leerlingen die moeite hebben met wiskunde, wordt een belangrijk instroomkanaal naar de Geesteswetenschappen en Sociale Wetenschappen verzwakt.

Negentien begeleiders beschreven Cultuur en Maatschappij expliciet als een uitwijkmogelijkheid voor leerlingen die zwak waren in wiskunde, omdat dit vak in de havo-variant niet verplicht is. Deze benadering reduceert het profiel tot een

‘residucategorie’ voor leerlingen die niet geschikt zouden zijn voor ‘echte’ academische richtingen, aldus de RUG-onderzoekers. Volgens hen heeft dit directe gevolgen voor de kwaliteit en motivatie van de instroom in de Geesteswetenschappen.

Tegelijkertijd zorgt de sterke, prestigegeëvedreven focus op Natuur en Techniek voor een problematische dynamiek waarbij leerlingen worden aangemoedigd keuzes te maken die niet aansluiten bij hun daadwerkelijke capaciteiten of interesses. Vijf deelnemers gaven aan dat Natuur en Techniek weliswaar het meest gewenste profiel is, maar voor veel leerlingen te moeilijk bleek. Dit leidt tot uitval en studievertraging in technische vervolgopleidingen, terwijl leerlingen worden weggeleid bij richtingen die hen juist goed zouden passen.

Gender en toegankelijkheid hoger onderwijs

De genderstereotypen die begeleiders hanteren vertalen zich rechtstreeks naar ongelijke toegang tot verschillende domeinen binnen het hoger onderwijs, schetsen de onderzoekers. Door Natuur en Techniek te verbinden met jongens, en Cultuur en Maatschappij met meiden, reproduceren begeleiders patronen die bijdragen aan gendersegregatie in het hoger onderwijs.

Hoewel genderstereotypen het duidelijkst zichtbaar worden in profielkeuzes, viel in de interviews eveneens op hoe vaak begeleiders een migratieachtergrond noemen wanneer zij techniek of gezondheid bespreken. Meerdere mentoren koppelen deze profielen expliciet aan leerlingen met ouders die hoge verwachtingen hebben, waarbij vooral het idee dat kinderen “dokter moeten worden” geregeld terugkomt, schrijven de RUG-auteurs.

Deze segregatie heeft economische en maatschappelijke gevolgen, benadrukken ze. Technische opleidingen leiden doorgaans tot beter betaalde beroepen en kennen een hogere maatschappelijke status, terwijl geesteswetenschappelijke en zorggerelateerde richtingen vaak lager worden gewaardeerd en beloond. Door meiden subtiel bij technische profielen weg te leiden en jongens te ontmoedigen om voor culturele richtingen te kiezen, versterken begeleiders van middelbare scholen die bestaande ongelijkheden.

Kwaliteit van studiekeuze-informatie

Het onderzoek laat daarnaast een zorgwekkend patroon zien, namelijk dat veel begeleiders hun leerlingen doorverwijzen naar externe informatiebronnen in plaats van zelf kwalitatieve uitleg te geven over profielen en hun relatie tot vervolgopleidingen. Van de 35 deelnemers die vertelden wat zij leerlingen meedelen, verwezen 22 naar digitale keuzetools, formulieren of andere professionals.

Deze ‘doorverwijscultuur’ betekent dat cruciale beslissingen over toekomstige onderwijsroutes worden genomen op basis van beperkte of mogelijk vertekende

informatie, schrijven de RUG-onderzoekers. De gevolgen voor het hoger onderwijs zijn aanzienlijk: als leerlingen hun profiel kiezen zonder grondige kennis van de implicaties voor vervolgstudies, ontstaan *mismatches* tussen verwachtingen en werkelijkheid. Dit kan leiden tot studievertraging, het wisselen van studierichting of voortijdige uitval, wat zowel voor individuele studenten als voor onderwijsinstellingen problematisch is.

Hoewel alle vier de profielen op de havo en het vwo leiden tot hetzelfde diploma en formeel gelijkwaardig zijn qua moeilijkheidsgraad, beoordelen begeleiders van middelbare scholen deze profielen niet als gelijkwaardig, concluderen de onderzoekers. Deze hiërarchische waardering weerspiegelt en versterkt genderstereotypen, waardoor de toegang tot verschillende domeinen binnen het hoger onderwijs wordt beïnvloed.

Hoger onderwijs moet beelden corrigeren

Studieloopbaanbegeleiders moeten hun eigen opvattingen kritisch tegen het licht houden en de wijze waarop profielvoorlichting op hun scholen wordt gegeven opnieuw evalueren, bevelen de onderzoekers aan. Beter en meer objectieve informatievoorziening over alle mogelijkheden kan bijdragen aan beter geïnformeerde keuzes en het verminderen van genderstereotype verwachtingen.

Voor het hoger onderwijs betekent dit dat instellingen mogelijk moeten investeren in duidelijkere voorlichting over hun opleidingen en de waarde daarvan, om zo de vertekende beelden uit het voortgezet onderwijs corrigeren. Samenwerking tussen middelbare scholen en hoger-onderwijsinstellingen kan bovendien helpen om studiekeuze-informatie realistischer en genuanceerder te maken, aldus de onderzoekers.